

Een nieuw korstmosbiotoop in Nederland?

Arie van den Bremer & Leo Spier

Inleiding

Het gemeentebestuur van Leusden heeft besloten de straatverlichting in Leusden te verduurzamen. Alle 5500 armaturen worden vervangen door ledverlichting. Kenmerk van de energiezuinige ledverlichting is dat het een heel ander soort licht geeft. De lichtkleur is veel 'witter'. De lampen worden aangesloten op een 'telemangement-systeem' waarmee storingen snel worden doorgegeven. Ook is de sterkte van de lampen via een computer op afstand te regelen. De meeste lichtmasten zelf blijven gehandhaafd omdat die nog in goede staat zijn. De lampen worden samengesteld door Amfors, het regionale leer-werkbedrijf voor mensen die niet gemakkelijk op de reguliere arbeidsmarkt aan de slag kunnen. Het vervangen van alle lampen duurt tot 1 mei 2018.

Waarom dit verhaal? Op de gemeentewerf van de gemeente worden de oude armaturen verzameld en daarna afgevoerd. Het zijn lampen als op foto's 1a en 1b; ze komen alleen in het stedelijk gebied voor, met uitzondering van de doorgaande wegen. Wat onmiddellijk opviel was dat de bovenkant compleet bedekt was met vele kleuren korstmos en nog een beetje mos (gewone haarmuts, *Orthotrichum affine*). Er is één kap gezien met 90% gewone haarmuts. Het zijn net schilderijen.

De afdekkap is van donker kunststof en laat waarschijnlijk geen licht door. De kappen hebben een diameter van 70 cm en zijn licht

kegelvormig. Het hoogteverschil tussen top en rand is 9 cm.

De leeftijd van de kappen is tussen de 25 en 40 jaar en ze staan in een stedelijke boomrijke omgeving. Het is een mooie rustplek voor vogels en dat verklaart mogelijk de weelderige groei van de korstmossen. Bijzonder is dat de bedekkingsgraad soms bijna 100% is. Van 5 kappen (zie foto's 2-6) is onderzocht welke soorten daar voorkomen. De resultaten staan in Tabel 1. Daar is ook een globale abundantie aangegeven in % van het oppervlak.

Een nieuw biotoop?

Ja en nee! Voor een aantal soorten wordt in Van Herk et al (2017) kunststof als mogelijke groeiplaats opgegeven (o.m. *Xanthoria parietina*, *Physcia tenella*, *P. caesia*). Voor de meeste gevonden soorten geldt dat ze gedijen op tal van substraten, mits er maar verrijking (eutrofiëring) optreedt. Dit is zeker het geval. De lantaarnpalen zijn een geliefde rustplek voor vogels van talrijk pluimage. Het verschijnsel als zodanig is niet nieuw. Wat maakt het wel tot een nieuw – op zijn minst – en interessant biotoop? Voor alle soorten geldt dat een basisch of zuur substraat tot de mogelijkheden behoort, mits geëutrofiëerd. Wat het interessanter maakt is de hoge graad van begroeiing in betrekkelijk korte tijd, zelfs voor 'strontsoorten' zoals wel eens schertsend gezegd wordt. Vooral de hoge begroeiingsgraad van *Punctelia borrieri* en *Cande-*

Foto's 1a en 1b. Straatlantaarn en afgedankte lampkappen. Foto's: Arie van den Bremer.

Tabel 1. Soorten korstmoss per lampekap en de abundantie in procenten van het oppervlak.

Totale bedekking soorten in procenten		88	41	54	68	32
Aantal soorten (totaal = 13)		4	8	8	9	7
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Kap 1	Kap 2	Kap 3	Kap 4	Kap 5
Groot dooiermos	<i>Xanthoria parietina</i>		1			1
Heksenvingermos	<i>Physcia tenella</i>		3	4	15	2
Stoeprandvingermos	<i>Physcia caesia</i>	2	10	8	5	2
Vals dooiermos	<i>Candelaria concolor</i>	5	20	25	15	5
Gestippeld schildmos	<i>Punctelia subrudecta</i>		3	7		
Groen boomschildmos	<i>Flavoparmelia soredians</i>			3		
Grauw rijpmos	<i>Physconia grisea</i>		1	1	2	
Rond schaduwmos	<i>Phaeophyscia orbicularis</i>	1	1		3	1
Muurschotelkorst	<i>Lecanora muralis</i>				20	
Kapjesvingermos	<i>Physcia adscendens</i>		2		5	1
Witstippelschildmos	<i>Punctelia borrieri</i>	80		5	1	
Gewoon schildmos	<i>Parmelia sulcata</i>			1		
Grove geelkorst	<i>Candelariella vitellina</i>				2	
Gebogen schildmos	<i>Hypotrachyna revoluta</i>					15

laria concolor wekt verwondering. Als je bedenkt dat *Punctelia borrieri* vóór 1990 in Nederland niet bekend was, en dat *Candelaria concolor* alleen te vinden was in de pleistocene gebieden van Noord- en Oost-Nederland en deze soorten nu vaak aspectbepalend zijn in heel Nederland. Merkwaardig is ook dat *Candelariella vitellina* en *Xanthoria parietina*, die bekend staan als uiterst nitrofytisch, met slechts een enkel exemplaar vertegenwoordigd zijn. Waarom zijn korstvormige nitrofytische soorten sowieso nauwelijks aanwezig? Vragen te over! Het simpele feit dat in zo'n korte tijd zoiets schoons kan ontstaan heeft ons doen besluiten dit artikelje te schrijven. Een nieuw biotoop misschien niet, mooi zeker wel.

Literatuur

Herk, K. van., A. Aptroot & L. Sparrius. 2017. Veldgids Korstmossen. KNNV Uitgeverij.

Auteursgegevens

A.E. van den Bremer, Augustijnenhove 6, 3834 ZS Leusden (a.vandenbremer@telfort.nl)
L. Spier, Kon. Arthurpad 8, 3813 HD Amersfoort (leo.spier@gmail.com)

Abstract

A new lichen habitat in the Netherlands?

Recently a project was started in the village of Leusden, involving the replacement of all street-lamps by new ones. It appeared that over the years the lamp shades of the old ones have become gardens of lichens, and that several species had managed to reach high coverage

values (*Candelaria concolor* 5-25%, *Punctelia borrieri* up to 80%). This is the more astonishing when one considers the fact that until 1990 *P. borrieri* was unknown in the Netherlands and *C. concolor* was hardly known.

Foto 2. Lampekap 1. Alle lampekapfoto's: Arie van den Bremer.

Foto 3. Lampekap 2.

Foto 4. Lampekap 3.

Foto 5. Lampekap 4.

Foto 6. Lampekap 5.